
УКРАЇНА ТА МІЖНАРОДНИЙ КООПЕРАТИВНИЙ АЛЬЯНС

*Блізняк Анастасія В'ячеславівна,
аспірант кафедри міжнародного права
Національної юридичної академії України*

1. Міжнародний кооперативний альянс (далі – МКА) є однією з найбільших міжнародних неурядових організацій, що об'єднує, представляє та діє в інтересах кооперативів в усьому світі. Станом на 01.03.2010 р. до нього входять 238 громадські кооперативні організації з 90 держав, що діють практично в усіх секторах економіки. За підрахунками організації, разом такі кооперативи об'єднують майже 800 млн. населення та надають більш ніж 100 млн. робочих місць.

2. Відповідно до установчих договорів МКА (Правил, затверджених Генеральною асамблеєю, та Зводу внутрішніх норм в редакції від 06.06.2008 р.) МКА як глобальна мережева інтеграційна інституція ставить перед собою завдання (цілі) пропагувати: а) міжнародний кооперативний рух; б) кооперативні цінності та принципи; с) розвиток економічних та інших взаємовигідних зв'язків; d) стабільний людський розвиток і його подальший економічний та соціальний прогрес; e) гендерну рівність в усіх видах діяльності в межах кооперативного руху.

МКА у своїй діяльності пропагує такі кооперативні цінності, як самопомога, особиста відповідальність, демократія, рівність, справедливість і солідарність, а також чесність, відкритість, соціальна відповідальність та турбота за інших. Керівними принципами організації визначено безкорисність та відкрите членство, демократичний контроль з боку кооперативів, майнова участь членських організацій, автономія та незалежність, навчання, тренування та обмін інформацією, співпраця між кооперативами, турбота за суспільство. При цьому, як зазначається дослідниками (В. В. Каран), саме на принципах цієї організації творилась діяльність вітчизняних кооперативних об'єднань у період 20-30 рр. ХХ ст. Згодом зазначені цінності та принципи МКА знайшли своє закріплення у чинному законодавстві України.

3. Споживча кооперація України нараховує більш ніж 140-річну історію від першої громадської кооперативної організації, Харківського споживчого товариства, до багатомірної системи сільськогосподарської, споживчої, кредитної кооперації та кооперації у сфері послуг. На сьогодні споживча кооперація України об'єднує 579 924 пайовиків. До складу Укоопспілки входять: Кримська республіканська

спілка споживчих товариств, 21 облспоживспілка; 219 районних спілок споживчих товариств; 198 районних споживчих товариств; 1721 сільське споживче товариство; 192 міських споживчих товариств; 2928 інших господарюючих суб'єктів.

4. Правовою основою співпраці кооперативних організацій України з МКА у сфері національного законодавства є Закон України «Про кооперацію» від 10.07.2003 р. (ст. 39) та Закон України «Про споживчу кооперацію» від 10.04.1992 р. (ст. 16). Цими законами передбачається, що кооперативні організації України мають право вступати до міжнародних кооперативних організацій з метою розвитку співробітництва з кооперативами різних країн. Кооперативи та кооперативні об'єднання самостійно встановлюють міжнародні зв'язки з організаціями зарубіжних країн, беруть участь у МКА та здійснюють інші зв'язки з міжнародними організаціями, сприяють розвитку співробітництва та солідарності учасників кооперативного руху різних країн, пропаганді своїх принципів і цінностей. Виходячи з делегованих споживчими товариствами повноважень Центральна спілка споживчих товариств України представляє інтереси споживчої кооперації в МКА та здійснює інші зв'язки з міжнародними організаціями. Споживчі товариства, їх спілки та підпорядковані їм підприємства самостійно встановлюють міжнародні зв'язки з організаціями зарубіжних країн і відповідно до законодавчих актів України створюють спільні підприємства та здійснюють інші види зовнішньоекономічної діяльності.

5. Українські кооперативи також представлені в МКА. Зокрема, йдеться про Центральну спілку споживчих товариств України (далі – Укоопспілка), яка є представницьким органом добровільного об'єднання громадян для спільного ведення господарської діяльності і набула членство в МКА наприкінці жовтня 1992 р. Із набуттям членства в МКА Укоопспілка взяла зобов'язання дотримуватися основних принципів світового кооперативного руху. Звичайно, недотримання нею цілей, завдань і принципів діяльності МКА може бути підставою для виключення з членського складу Альянсу, а, отже, позбавлення прав та привілеїв та виключення з участі в програмах МКА на міжнародному, регіональному та секторальному рівнях.

6. Відповідно до ст. 9 Правил, затверджених Генеральною асамблеєю МКА 06.06.2008 р., Укоопспілка як членська організація має право отримувати від Альянсу весь комплекс послуг, інформацію та допомогу; брати участь у роботі будь-яких секторальних та тематичних комітетів; залучатися до визначення політики МКА та його робочих програм; призначати представників до Загальної або Регіональної асамблеї або до Конгресу і висувати кандидатів для обрання до Ради МКА. Водночас відповідно до ст. 10 Укоопспілка зобов'язана дотримуватися цілей та політики МКА, враховувати рекомендації МКА у своїй діяльності, надавати МКА інформацію щодо своєї діяльності, у тому числі річні звіти, а також повідомляти про будь-які національні заходи щодо кооперативного руху та сплачувати щорічні внески.

7. Набуття членства в МКА відкрило для національних кооперативних об'єднань України шлях до інтенсивної міжнародної співпраці. Зауважимо, що МКА приділяє особливу увагу посиленню європейській інтеграції кооперативів, що має важливе значення для розвитку та співпраці вітчизняних аналогічних організацій. У межах загальної програми стратегічними орієнтирами європейських кооперативів було визначено проголошення кооперативної ідентичності та іміджу, визнання кооперативів головними економічними та соціальними партнерами інституцій ЄС шляхом залучення у громадські слухання, консультації щодо розробки внутрішньої політики ЄС, а також розвиток стабільного міжнародного співробітництва між кооперативами в межах розширеного ЄС та з зовнішніми партнерами, у тому числі українськими. Сформульовані теоретичні підходи та практичні рекомендації щодо реалізації інтеграційних процесів України та ЄС через кооперативний сектор

можуть бути використані Укоопспілкою при розробці стратегічних планів розвитку кооперації України.

8. За декілька місяців до включення Укоопспілки до членського складу МКА 1992 р. розпочалися суттєві зміни законодавства України, зорієнтовані на стандарти МКА. Чинний Закон України “Про споживчу кооперацію” в основному відповідає вимогам МКА. Він суттєво відрізняється від радянського кооперативного законодавства, що визнавало пріоритет державного управління економічними відносинами, та гармоніює з загальними принципами кооперації. Так, на відміну від колишньої Концепції кооперації Радянського Союзу, Закон “Про споживчу кооперацію” не дозволяє державним чиновникам втручатися у справи кооператорів. Роль держави обмежується контролем за дотриманням кооперативами чинного законодавства України. Водночас власність споживчої кооперації України перебуває під контролем держави і має статус “колективної”, а не приватної, що, втім також допускається МКА.

9. Не зважаючи на участь Укоопспілки в функціонуванні МКА її діяльність піддається критиці з боку фахівців, оскільки вона не змогла адаптуватися до ринкових умов, які дають суттєвий поштовх приватній ініціативі й покликані виявляти найбільш ефективні моделі і способи господарювання. Вказується також на низький рівень виконання системою споживчої кооперації України покладених на неї соціально-економічних функцій і статутних завдань. Такі негативні прояви можуть бути подолані завдяки інтенсифікації залучення українських споживчих кооперативів в особі Укоопспілки у міжнародному кооперативному русі. Необхідно також враховувати можливості використання міжнародної кооперативної інтеграції як засобу підвищення національної конкурентоспроможності та забезпечення національної економічної безпеки у світовій торгівлі.

***Науковий керівник** - Буроменський М. В., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Національної юридичної академії.*